

MADDİ VE MANEVİ TEMİZLİK

لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّمَسْجِدَ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ:

“İlk günden takva üzerine kurulan mescit (Kuba Mescidi) içinde namaz kılman elbette daha doğrudur. Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah ta çok temizlenenleri sever.” (TEVBE SURESİ – 108. AYET)

Peygamberimiz (SAV)’e ilk vahiy Hira Dağı’nda bir mağarada gelmişti. Kendisine bu mağarada bulunduğu sırada Cebrail (AS) gelerek: “Oku.” dedi. Peygamberimiz (SAV): “Ben okuma bilmem.” diye cevap verdi. Bunun üzerine Melek onu alıp takati kesilinceye kadar sıktı, sonra bırakıp, yine: “Oku.” dedi. Peygamberimiz (SAV): “Okuma bilmem.” dedi. Bunun üzerine yine melek kendisini alıp sıktı. Sonra: “Oku.” dedi. Peygamberimiz (SAV) aynı cevabı verdi: “Ben okuma bilmem.” dedi. Melek üçüncü defa Peygamberimiz (SAV)’i sıkıp bıraktıktan sonra şu ayetleri okudu: اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ: خَلَقَ: “Her şeyi yaratan Rabbinin adıyla oku. O insanı bir aşılınmış yumurtadan yarattı. Oku, insana bilmediklerini belleten, kalemle (yazmayı) öğreten Rabbin, büyük kerem sahibidir.” (ALAK SURESİ - 1/5. AYETLER)

Peygamberimiz (SAV) ilk defa kendisine inen bu ayetleri öğrendikten sonra korkudan yüreği titreyerek eşi Hz. Hatice (RA)’nın yanına geldi. Bundan sonra bir süre vahiy kesildi. Peygamberimiz (SAV), vahyin kesilmesinden söz ederken şöyle buyurdu: “Bir gün giderken birdenbire gökyüzünden bir ses işittim. Başımı kaldırdım. Birde gördüm ki, Hira’da bana gelen melek yerle gök arasında kürsü üzerinde oturmuştu. Çok korktum, evime döndüm ve: “Beni örtünüz, beni örtünüz” dedim. Beni örttüler. Bunun üzerine Allah Teâlâ:

يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ: قُمْ فَأَنْذِرْ: وَرَبُّكَ فَكَبِّرْ: وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ:

“Ey bürünüp sarınan, kalk ve insanları uyar. Sadece Rabbinı yücelt, elbiseni temizle, pislikten sakın.” ayetlerini nazil buyurdu.” (MÜDDESSİR SURESİ - 1/5. AYETLER) Görülüyor ki, Peygamberimiz (SAV)’e ilk inen ayetlerde temizlikten söz ediliyor, “elbiseni temizle, pislikten sakın.” buyruluyor. Bu, İslâm’da temizliğin ne kadar önemli olduğunu, hiçbir vakit ihmal edilemeyeceğini göstermektedir. Yine Kur’an-ı Kerim şöyle buyuruyor: إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ: “Şüphesiz Allah, tövbe edenleri sever, temizlenenleri de sever.” (BAKARA SURESİ - 222. AYET)

Tövbe de manevî bir temizliktir. Günahlarla kirlenen tövbe ile arınmış olur. Peygamberimiz Mekke’den Medine’ye hicret ettiklerinde ilk iş olarak Kuba mescidini inşa etmişlerdi. Bu mescidin inşasında Peygamberimiz (SAV)’e yardımcı olanları ve bu mescidin seçkin cemaatini temizliğe gösterdikleri özen sebebiyle Kur’an-ı Kerim övmekte ve şöyle buyurmaktadır: لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لَّمَسْجِدَ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ: “(Ey Muhammed!) İlk günden takva üzerine kurulan mescit içinde namaz kılman elbette daha doğrudur. Onda temizlenmeyi seven adamlar vardır. Allah da çok temizlenenleri sever.” (TEVBE SURESİ - 108. AYET)

Peygamberimiz (SAV) de temizliğin dindeki yerini belirterek şöyle buyurmuştur: “Temizlik imanın yarısıdır.” Bu ayet ve hadislerden İslâm’ın temizlik esasları üzerine kurulduğu anlaşılmaktadır. İmandan sonra en üstün ibadet olan namazın sahih ve makbul olması için beden, elbise ve namaz kılınacak yerin temiz olmasının namazın şartları arasında yer alması da bunu teyit etmektedir. Temizlik, biri manevî diğeri maddî olmak üzere iki kısımdır:

MANEVÎ TEMİZLİK

Manevî temizlik kişinin kalbini kötü duygu ve düşüncelerden, bedenindeki organlarını günahlardan arındırmasıdır. Kalp (gönül) temizliği diğeri temizliklerden önce gelir. “Falanca temiz bir insandır.” dendiği zaman ilk akla gelen onun temiz ve nezih duygulara sahip olması, gönlünün herkese karşı sevgi ve iyilikle dolu bulunmasıdır. Peygamberimiz (SAV) amellerin, kişinin niyetine göre değer taşıdığını bildiriyor. Bir insanın bir işi yapmaktaki amacı ne ise o işten kazancı da o olacaktır. Niyetin merkezi kalptir. Allah Teâlâ da insanları kalplerindeki duygu ve düşüncelere göre değerlendirir.

Peygamberimiz (SAV): “Şüphesiz ki Allah, sizin bedenlerinize ve suretlerinize bakmaz. Fakat kalplerinize bakar.” buyurdu ve parmakları ile göğsüne işaret etti. Bazen insan iyi ve hayırlı bir iş yapmayı gönlünden geçirir de imkânı olmadığı için onu yapamaz. Ama niyetinde olan o işi yapmış gibi sevap kazanır. Şu hadis-i şerif bunu çok güzel açıklıyor. Peygamberimiz (SAV) buyuruyor: **“Bu ümmetin durumu şu dört kişinin durumu gibidir. (Birincisi), Allah’ın kendisine mal ve ilim verdiği kimsedir. Bu kimse malında ilmiyle amel eder, onu, hakkı uğrunda harcar (yani zekâtını verir, hayır ve hasenatını yapar). (İkincisi), Allah’ın ilim verip de mal vermediği kimsedir. Bu da (gönlünde): “Eğer şuna verilen mal gibi bana da verilmiş olsaydı ben de o malda onun yaptığı gibi yapardım. Der. İşte bu iki kimse sevapta eşittir. (Üçüncüsü) Allah’ın mal verip de ilim vermediği kimsedir. Bu adam malı hakkının dışında harcar. (Dördüncüsü), Allah’ın ne ilim ne de mal verdiği adamdır. Bu da: “Eğer (falancaya verilen) malın misli bana verilmiş olsaydı ben de bu adamın yaptığı gibi yapardım.” der. İşte bu iki adam da günahta eşittir.”**

Ebû Abdullah b. Cabir b. Abdullah el-Ensârî (RA) de şöyle diyor: ‘Bir savaşta Peygamberimiz (SAV)’le beraberdik. Peygamberimiz (SAV) bir ara şöyle buyurdu: **“Hastalıklardan dolayı (bu savaşa katılamayıp) Medine’de kalan öyle adamlar vardır ki, her yürüyüşünüzde veya her hangi bir vadiyi geçtiğinizde onlar (niyetleri sayesinde) sizinle beraberdirlere (ecirde sizinle ortaktırlar).”**

İşte niyetin yeri kalptir. Bu kadar önemli olan kalbin kötü duygu ve düşüncelerden temiz tutulması gerekir. Kalbin temiz olması, insan vücudunda bulunan bütün organları olumlu şekilde etkiler. Çünkü insan bedeninde bulunan bütün organlar kalbe bağlıdır, onun emrindedir. Peygamberimiz (SAV) bu hususu şöyle ifade buyuruyor: **“İyi biliniz ki, insan vücudunda bir çiğnem et parçası vardır. Bu et parçası iyi olursa bütün vücut iyi olur, bozuk olursa bütün vücut bozulur. Bu et parçası kalptir.”**

İslâm’ın beş esasından biri olan zekât da bir çeşit manevî temizliktir. Zekât, Kur’an-ı Kerim’in ifadesi ile servetin içinde yoksulun hakkıdır ve aynı zamanda servet için bir kir ve lekedir. Diğeri taraftan servet sahibinin gönlü de cimrilik gibi hasis huyla kirlidir. Maldaki bu lekeyi, gönlündeki bu kiri yalnız zekât temizleyebilir. Nitekim Kur’an-ı Kerim şöyle buyurur: **خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا**

وَصَلِّ عَلَيْهِمْ إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ: “(Sevgili Peygamberim) Servet sahiplerinin mallarından zekât al. Zekât onların mallarını temizler ve vicdanlarını arıtır.” (TEVBE SURESİ - 103. AYETLER)

Dinî görevlerini bütünüyle ihmal eden bazı kimseler, kendilerini savunurken kalplerinin temiz olduğunu söylerler. Ancak şu gerçeği de görmemezlikten gelirler. Bir kapda ne varsa dışarıya o dökülür. Bulanık su ile dolu olan bir kaptan berrak su dökülmez. Bunun gibi kalbi temiz olan bir kimsenin bu temizliği bütün organlarına yansımalıdır. Çünkü organlar kalbin tercümanı durumundadır. Kalbi temiz olan kimsenin elinden ve dilinden insanlar rahatsız olmazlar, olmamalıdır. Diliyle elleri ve gözleri ile başkalarını inciten, zarar veren bir kimsenin, “kalbim temizdir.” demesi bir anlam taşımaz ve gerçeği yansıtmaz.

Kulun işlediği günah kalbinin kirlenmesine ve kararmasına sebeptir. Nitekim Peygamberimiz (SAV): **“Kul bir günah işlediği vakit kalbinde siyah bir nokta, bir leke yapar. Eğer tövbe edip vazgeçer, mağfiret dilerse kalbi temizlenir ve parlar. Döner tekrar yaparsa o leke artar, nihayet kalbini ele geçirir. İşte Kur’an’da Allah’ın zikrettiği: “Hayır hayır, onların kazandığı günahlar kalplerinin üzerine rân-pas olmuştur.” ayetindeki ran budur.”** buyurmuştur.

Kalbi bu günah kirinden ancak tövbe temizler. İşlenen günaha pişmanlık duyarak tövbe eden ve Allah’tan bağış dileyen kimsenin kararan kalbi tekrar aydınlığa kavuşur. Kıyamet gününde insana fayda verecek olan böyle günahlardan arınmış bir kalp ile Allah’ın huzuruna gelmek. Nitekim Allah’ın dostu olma şerefi ile şereflenmiş bir Peygamber olan İbrahim (AS)’ın duasını Kur’an-ı Kerim şöyle anlatıyor: **“İbrahim (AS): ‘(Allah’ım) İnsanların dirilip huzuruna gelecekleri gün beni utandırma. O gün ne mal fayda verir ne de evlat. Ancak Allah’a temiz bir kalp ile gelenler (o günde fayda bulur).”** (ŞUARA SURESİ - 87/89. AYETLER)

Bir şair de bu konuda ne güzel söylemiş:

“Sanma ey hâceki senden zer-u sim isterler,

Yevme lâ yenfau de senden kalbi selim isterler.”

Sanma senden altın ve gümüş isteyecekler. Hiç bir şeyin fayda vermediği kıyamet gününde sadece senden kötülüklerden arınmış bir kalp isteyecekler.

MADDİ TEMİZLİK

Maddî temizlik, kişinin üstünü, kılık ve kıyafetini, oturduğu-yattığı yeri ve çevresini her türlü kir ve pisliklerden temiz tutması, başkasını rahatsız edecek görüntülerden uzak durmasıdır.

Her konuda olduğu gibi temizlik konusunda da örnek alacağımız ve öğütlerine uyacağımız insan, Peygamberimiz (SAV)’dır. O, temizlik bilmeyen bir toplum içinde dünyaya geldiği halde herkesin dikkatini çekecek şekilde temizliğe, kılık ve kıyafet düzgünlüğüne özen gösterirdi. Temizliğe riayet etmeyenleri, bozuk kılık ve kıyafetle dolaşanları ve çevresini kirletenleri gördüğünde bundan rahatsız olur ve bu kimseleri uyarırdı.

Ebû-Ahvas (RA) adındaki sahabe şöyle demiştir: “Ben perişan bir kıyafetle Peygamberimiz (SAV)’ın huzuruna geldim. Peygamberimiz (SAV) beni o halde görünce: “Malın yok mu?” diye sordu. Ben: “Var.” dedim. Peygamberimiz (SAV): “Neyin var?” dedi. Ben: “Devem var, koyunum var, atım var, hizmetçim var.” dedim. Bunun üzerine Peygamberimiz (SAV): “Mademki Allah sana varlık verdi, Allah’ın bu nimet ve ikramı üzerinde görünsün.” buyurdu.

Cabir (RA) da şöyle demiştir: “Peygamberimiz (SAV), saçları birbirine karışmış bir adam gördü ve: “Bu adam saçlarını düzene sokacak bir şey bulamıyor mu?” buyurdu. Elbisesi kirli bir adamla karşılaştı da: “Bu adam elbisesini yıkayacak su bulamaz mı?” buyurdu.

Hız. Aişe (RA) validemiz anlatıyor: “Peygamberimiz (SAV)’in zamanında Medine’nin çevresinde bulunan insanlar Cuma namazına gelirlerdi. Sırtındaki yün elbiseleri toz toprak içinde olurdu ve bu toz toprak vücutlarına siner, bedenlerinden ter kokusu çıkardı. Bir defa Peygamberimiz (SAV) benim yanımda iken bunlardan bazıları huzuruna geldi. Peygamberimiz onların bu durumundan rahatsız oldu ve: “Bari bugün (için olsun) yıkansanız (da öyle Cumaya gelseniz).” buyurdu.

İbni Abbas (RA) anlatıyor: “Peygamberimiz (SAV) iki kabrin yanından geçiyordu, şöyle buyurdu: “Bunlar azap görüyorlar. Hem de (kendilerince) azap görmeleri büyük bir şey için değildir... Evet, günahları büyüktür. Biri idrardan sakınmaz, iyice temizlenmezdi. Diğeri de koğuculuk eder gezerdi.”

Çevrenin kirlenmemesi, temiz tutulması konusunda da Peygamberimiz (SAV)’in uyarıları vardır. Ebû Hüreyre (RA)’nın rivayetinde Peygamberimiz (SAV): **“Çok lanet ettiren iki şeyden sakının.” buyurdu. Kendisine: “Bu çok lanet ettiren iki şey nedir, ey Allah’ın Resulü.” diye sordular, Peygamberimiz (SAV): “İnsanların yoluna ve gölgesine (gölgelemlendikleri yere) büyük abdest yaparak kirlenenlerdir.”** buyurdu.

Araplar çevre temizliğine riayet etmezler, yerlere tükürür, hatta camilerde bile ibadet esnasında bu gibi hareketlerde bulunurlardı. Peygamberimiz (SAV) bu kötü adetten son derece tiksiniyordu. Bir defa Peygamberimiz (SAV) yerin böyle kirlendiğini görmüş, son derece hiddetlenmiş yüzü kızarmıştı. Bunun farkına varan bir kadın, hemen ortalığı temizlemişti. Bunun üzerine Peygamberimiz (SAV): “Ne iyi oldu.” buyurdu.

Peygamberimizin mescidi muntazam silinir, süpürülürdü. Ebû Hüreyre (RA) anlatıyor: “(Ümmü Mihcen adında) bir kadın Peygamberimiz (SAV)’in mescidini süpürürdü. Vefat etti (fakat öldüğünü Peygamberimiz (SAV)’e bildirmedi.) Peygamberimiz (SAV),kadını göremeyince: “Kadın ne oldu?” diye sordu. “Öldü.” dediler. Bunun üzerine Peygamberimiz (SAV): “Bana ölümünü haber vermeli değil miydiniz?” buyurdu. Sonra da kabrinin başına varıp ona dua etti.”

Peygamberimiz (SAV)’in özellikle kadının mezarına gidip orada ona dua etmesi, kadının mescidi temizlemesinden memnun olduğunun ifadesi idi.

Peygamberimiz (SAV), diş temizliğine de çok önem verirdi. Hız. Aişe (RA)’ya, Peygamberimiz (SAV) evine girdiği vakit ilk işe nereden başlardı? Diye sorulmuş, misvaktan (misvak ile dişlerini temizlemekten) cevabını vermiştir.

Peygamberimiz (SAV) her fırsatta dişlerini temizler ve; **“Misvak hem ağız temizler, hem de Hakkın rızasını kazandırır.”** buyururdu.

Peygamberimiz (SAV) dişlerini temizlemeyenleri gördüğünde de: **“Size ne oluyor da dişleriniz sararmış olduğu halde yanıma geliyorsunuz? Misvak kullanınız.”** diyerek uyarırdı.

Misvak kullanmaktan maksat, hadis-i şerifte de ifade buyrulduğu üzere, dişleri temizlemektir. Misvak, diş fırçası, bunlar olmadığı zaman parmaklarla da bu temizlik yapılabilir. Peygamberimiz (SAV)’in, misvakın önemini gösteren bir başka hadis-i şerifi de şöyledir: **“Misvak kullanılması hakkındaki öğütlerim artık çoğa vardı. (Dinleyip itaat etmek gerek).”**

Vücutla ilgili bir başka temizlik de, koltuk altlarını temizlemek, etek traşı olmak ve tırnakları kesmektir. Peygamberimiz (SAV) buyuruyor: “Fıtrat beştir (insanın yaratılışı gereği beş âdete riayet etmesi gerekir): “Sünnet olmak, etek traşı olmak, koltuk altlarını temizlemek, tırnakları kesmek ve bıyıkları kısaltmak.”

Enes (RA) diyor ki: “Bıyık kısaltmak, tırnak kesmek, koltuk altlarını yolmak ve kasıkları traş etmek hususunda bunları kırk gecedan fazla bırakmamamız, bize süre olarak tayin edildi.”

Bu temizlikler gerektiği zaman yapılmalıdır. Ancak Enes (RA)’ın rivayet ettiği gibi kırk günü geçmemelidir.

Temizliğin her çeşidine dinimizin ne kadar önem verdiği, bir kısmına yer verdiğimiz ayet ve hadislerden anlaşılmaktadır. Yine bundan anlıyoruz ki, müminin en belirgin özelliklerinden birisi de temizliktir. Çünkü Peygamberimiz (SAV) temizliğe büyük önem vermiş, şöyle buyurmuştur: “Allah, noksanlıklardan münezzehtir, dürüst ve doğru olan kulunu sever. Temizdir, temizliği sever, kerem sahibidir, iyiliği sever. Cömerttir, cömertliği sever. Çevrenizi temiz tutun, Yahudilere benzemeyin.”